

TÖRÖK ENIKŐ

Föld- és háztulajdonosok kataszteri nyilvántartásai*

A 19. századi kataszteri felmérésnek alapvetően fontos része volt a telektulajdonosok személyének megállapítása és nyilvántartásba vétele, mert így tudták meghatározni a földadóra kötelezettek személyét, illetve hogy az egyes személyek mekkora és milyen minőségi osztályba sorolt földterületek után adóznak. A felmérés során különböző térképeken (felvételi előrajz, birtokvázlat), különféle jegyzékekben (névjegyzék, házsámjegyzék, lakóházak jegyzéke, egyéni birtokívek, birtokívek összesítése) és a telekkönyvekben tartották nyilván a tulajdonosokat. Tanulmányomban a jegyzékek és a telekkönyvek típusait vizsgálom, elsősorban a Magyarországot érintő kataszteri felmérési utasítások alapján.¹

A egyes nyilvántartások az ideiglenes földadó (provizórium) megállapításához kapcsolódóan, illetve a dűlönkénti felmérés során is megjelentek: névjegyzék, telekkönyv, egyéni birtokív, birtokívek összesítése; a többi azonban az állandó kataszterre, illetve a részletes, 1:2880 méretarányú telkenkénti felmérésre jellemző. Általában formanyomtatványokra készültek, amelyek vagy német, vagy magyar, vagy kétnyelvűek voltak.

A korabeli utasításokban a birtokos (Besitzer) és a tulajdonos (Eigenthümer) kifejezéseket szinonimaként használják, általában tulajdonost értenek rajta. A kataszteri nyilván-

tartásokba a tulajdonosok nevét kellett felvenni, ahogy az 1850. évi utasításban is szerepel: *„Olyan földeknél vagy házaknál ellenben, melyek tulajdonosa a haszonvételt, akár készpénzbeli kibérlés, akár a munkatételi kötelezettség és a termés meghatározott részének átszolgáltatása mellett, ideiglenesen több évre másnak átengedi, nem az ideiglenes haszonvevő, hanem a vagyon tulajdonosa iratlik be, mint birtokos. Az ily földek vagy házak bérlői tehát, kik ezen esetben vannak, tulajdonosoknak vagy a föld birtokosainak nem tekintetnek. Szintúgy nem lehet ilyenekül venni azon egyéneket sem, kik csak a vagyon kezelésével vannak megbízva, milyenek: a gondnokok, gyámtyúk, zárfelügyelők s.a.t.”* Azonban zálogbirtoknál kezdetben a birtokost vezették be a nyilvántartásokba: *„Ellenben azon földek- és házaknál, melyek a tulajdonostól több évek előtt zálogban (pignus) szerződésileg biztosítékul vagy átírás útján (modo hypothecario vel inscriptitio) határozatlan időre a beruházási összeg visszafizetése mellett egy vagy több haszonvevőnek (inscriptionalistának) átadattak, s melyektől az utóbbiak tetteleg adót fizetnek, a haszonvevő iktattatik be a telekkönyvbe, mint birtokos, s e körülmény, hogy a ház vagy föld N. N. átírott vagyona, az „Észrevételek” rovatában világosan feljegyeztetik.”* A zálogbirtokot a későbbi utasítások nem említik, csak az 1904. évi: *„Bérlők,*

* A bécsi kutatásaimat a Klebelsberg Kuno-ösztöndíj (2015) támogatásával végeztem. Ezúton is köszönöm Oross András bécsi magyar levéltári delegátusnak a kutatásban nyújtott segítségét. Jelen kutatás a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával az NKFI Alapból (K 132723) valósult meg.

1 Erről l. még TÖRÖK ENIKŐ: Néhány kataszteri irattípus. *Archivarium historicorumque magistra. Történeti tanulmányok Bak Borbála tanárnő 70. születésnapjára.* Szerk.: KÁDÁR ZSÓFIA – LAKATOS BÁLINT – ZARNÓCZKI ÁRON. Bp., 2013. 217–235. (= TÖRÖK, 2013). A térképekről l. TÖRÖK ENIKŐ: Felvételi előrajz, kataszteri térkép és birtokvázlat. *Catastrum*, 1. (2016) 2:14–21. Vö. REISZ T. CSABA: A kataszteri felmérési utasítások. *Catastrum*, 2. (2015) 1:3–10. Köszönetet mondok Reisz T. Csabának és Schmidt Anikónak a kutatásban nyújtott segítségért.

gondnokok, haszonélvezők vagy zálogbirtokosok nem tekinthetők birtokosoknak s így, mint birtokosok be nem jegyezhetők”.²

Provizórium

A provizórium esetében a telekkönyvnek, a névjegyzéknek, az egyéni birtokívnek és a birtokívek összesítésének a szerkesztése nem a műszaki munkálatok részét képezte, így a mérnökök nem vettek részt ezek összeállításában. Ezen nyilvántartások szerkesztése az ideiglenes földadó megállapítását, a becslést megelőző előmunkálatként a hat tagból álló községi választmány feladatai közé tartozott. A választmánynak, amelyet a helybeliek választás útján saját maguk közül hoztak létre, volt egy elnöke (ügyvezető tisztt) és egy írno-ka (tollvivő, jegyző), munkáját a becslőbiztos ellenőrizte. Ezen iratok előállításáról az 1850. évi becslésre vonatkozó utasítás rendelkezett.³

Névjegyzék

A névjegyzéket a telekkönyv szerkesztése előtt állították össze, hogy a „telekkönyvi beiktatás”-t, vagyis a tulajdonosok adatainak a telekkönyvbe történő bevezetését ezzel segítsék. A névjegyzékben betűrendben vették fel az összes, a „faluban lakozó és idegen” tulajdonost házsámukkal együtt. A vezetésével megbízott választmányi tag a telekkönyv összeállításával párhuzamosan az egyes nevek mellé beírta a kapcsolódó helyrajzi számokat is, hogy ezzel megkönnyítsék és meggyorsítsák az egyes tulajdonosok vagyonbeli kimutatását, vagyis az egyéni birtokívek készítését. Az 1850. évi utasí-

tás egy mintát is közölt a névjegyzékről (F mintázat a 62. §-hoz) a következő címmel: *Betűsorozatos névjegyzéke a földbirtokosoknak, s feljegyzése a helyrajzi számoknak, mellyek alatt a földek a földadó-provisorium számára készített telekkönyvben előfordulnak; Alphabetisches Verzeichniß der Grundbesitzer und Angabe der topographischen Nummern, mit welchem ihre Grundstücke in dem Lagerbuche für das Grundsteuer-Provisorium erscheinen.* A minta rovatai: *Tételszám / Post-Nro.; A földbirtokosnak család- és keresztnéve, ház-szám, helyrajzi szám / Des Grundbesitzers Zu- und Vorname, Haus-Nr., topographische Nummer.*⁴

Telekkönyv

A választmány minden egyes teleknek helyrajzi számot (birtokrészlet-szám, Parcelle-Nummer) adott, a számozás a dülők sorszáma szerint történt. Az első dülőt a belterület (belső telek, Ortsried) képezte, innen haladtak kifelé. A telekkönyvben a helyrajzi számok sorrendjében vették fel a tulajdonosok és a telkek adatait az E minta szerint, amelynek címlapján a következő cím olvasható: *Vallomány- vagy telekkönyve NN. adó-községnek; Fasions- oder Lagerbuch der Steuergemeinde NN.* A „vallomány- vagy telekkönyv” kifejezés arra utal, hogy az egyes telkek nagyságát a tulajdonosok bevallása, bemondása alapján rögzítették, nem pedig műszaki felmérés alapján. Olykor korábbi felmérések adatait és térképeit is felhasználták ebből a célból. A későbbiekben a telekkönyv területi adatait, konkrétan az egyes dülők területének nagyságát összevetették a műszaki felmérés adataival, és eltérés esetén –

2 Az utasítások szövegére a paragrafusok számának megadásával hivatkozom. *Utasítás az 1850-ki martius 4-ről kelt legfelsőbb páttens által rendelt földadó-provisorium számára eszközendő földjövedelem-kiszámítások véghezvitelére. Instruktion zur Ausführung der Grundertrags-Erhebungen für das mit dem allerhöchsten vom 4. März 1850 angeordnete Grundsteuer-Provisorium.* Ofen, 1850:56–57. (= *Utasítás*, 1850). *Instruktion zur Ausführung der zum Behufe des allgemeinen Katasters in Folge der Allerhöchsten Patente vom 23. Dezember 1817 und vom 20. October 1849 angeordneten Landes-Vermessung.* Wien, 1856:194. (= *Instruktion*, 1856) *Instruktion zur Ausführung der in Folge der Allerhöchsten Patente vom 23. Dezember 1817 und vom 20. October 1849 angeordneten Katastral-Vermessung.* Wien, 1865:147. (= *Instruktion*, 1865) *Utasítás a katasteri felmérés végrehajtására.* Buda, 1869:61. (= *Utasítás*, 1869). *Utasítás az országos katasteri felmérés végrehajtására. I. rész. Háromszög-tani háromszögelés általános része és részletes felmérés.* Kiadta a m. kir. Pénzügyminisztérium 1904. december hó 17-én 1.583. szám alatt kelt rendelettel. Bp., 1910:64. (= *Utasítás*, 1904).

3 *Utasítás*, 1850:3–5., 13., 49., 51–52., 54–55., 62., 79.

4 *Utasítás*, 1850:62.

E. Mintázat a 49. §-hoz. Formular E. zu §. 49.adó-kerület
járásí biztosság

számu becselő-járás.

Steuer-Distrikt
Bezirks-Commissariat

Schätzung-Bezirk Nr.

Vallomány - vagy telekkönyve

NN. adó-községnek.

Fassions - oder Lager-Buch

der Steuergemeinde NN.

Magában foglalja NN. helységet . . . egymás mellett álló házakkal, továbbá a helység központjától . . .
 . . . órányira fekvő N. pusztát, és a helységtől . . . órányira Zabyli erdő megett fekvő N. pusztát.
 Ez adó-községben következő mérték szokásos, u. m.

Enthält den Ort N. N. . . von . . . aneinandergeschlossenen Häusern, dann das Präidium N., welches
 vom Mittelpunkte der Dtschaft . . . Stunde entfernt ist, und Präidium N., welches vom Mittelpunkte der Dtschaft
 . . . Stunde hinter dem Walde Zabyly entfernt ist.

In dieser Steuergemeinde sind nachfolgende Maße ortsbüchlich, und es enthält

T é r m é r t é k : p. o.

Egy holdban van	1200	négyszeg öl, mely	1600	☐	öles katasztrális holdra hozva ad	$\frac{1}{2}$	holdat.			
" pesti mérőben van	800	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "
" pozsonyi " " " " " " " " " " " "	533 $\frac{1}{2}$	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "
" kaszás réthben " " " " " " " " " " " "	1200	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "
" napszám " " " " " " " " " " " "	1000	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "
" kapás szőlőben " " " " " " " " " " " "	200	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "
" fertály " " " " " " " " " " " "	400	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "
" font " " " " " " " " " " " "	100	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "

F l ä c h e n m a ß : 3. B.

Ein Joch	1200	D. Kl., welches auf	Katastral-Joch	á	1600	D. Kl. reducirt gibt	$\frac{1}{2}$	Joch		
" Pflster	800	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "
" Pressburger Megen	533 $\frac{1}{2}$	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "
Eine Mahd Wiesen	1200	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "
Ein Tagwerk Wiesen	1000	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "
" Hauer Weingarten	200	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "
" Viertel Weingarten	400	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "
" Pfund Weingarten	100	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "

A helyben szokásos termény-mérték szerinti**Ü r - m é r t é k :**

Egy köbölben van alsó ausztriai mértékre hozva	két alsó ausztriai mérő.
" pesti mérőben van alsó " " " " " " " " " " " "	1 $\frac{1}{2}$ " " " " " " " " " " " "
" pozsonyi " " " " " " " " " " " "	egy " " " " " " " " " " " "
" 60 itezés akó borban	egy 40 pintes alsó ausztriai akó.

Nach der ortsbüchlichen Productenmaß enthält**H o l m a ß :**

Ein Kübel auf niederösterreichisches Maß reducirt	zwei niederösterreichische Megen.
" Pflster Megen	1 $\frac{1}{2}$ " " " " " " " " " " " "
" Pressburger Megen	einen " " " " " " " " " " " "
" Eimer Wein, pr. 60 Halbe	einen niederösterr. Eimer, á " 40 Maß.

■ A provizorium telekkönyvének címlapja az 1850. évi utasításból

A birtokos Des Grundbesitzer		A birtok rész Des Grundbesitzes				Művelési ága Culturgattung			Az adóbiztos vizsgálata kö- vetkeztében tett változtatás az osztályban.	Tiszta haszon (jövedelem) pen- gő pénzben	Észrevételek. Anmerkung.
Család- és keresztnév.	Lakás.	Szántóföldek Méter	Dombok és erdők hasznosított rész Méter	Szőlők Bírtogatás	Legelők Gyümölcs	Erdők Halványon	Nádás. Rehényfal				
Család- és keresztnév. 30. und 30. Name.	Lakás. Wohnort.	Szántóföldek Méter	Dombok és erdők hasznosított rész Méter	Szőlők Bírtogatás	Legelők Gyümölcs	Erdők Halványon	Nádás. Rehényfal	...	...	...	

■ A provizórium telekkönyvének fejléce az 1850. évi utasításból

/ Klasse szerint); Az adóbiztos vizsgálata következtében tett változtatás az osztályban / Aenderung der Classe nach der vorgenommenen Prüfung durch den Steuer-Commissär; Tiszta haszon (jövedelem) pengő pénzben / Entfallender Reinertrag im Gelde in C. M.; Észrevételek / Anmerkung. A telekkönyv végén művelési áganként kellett összesíteni a területi adatokat.⁶

Végül az ügyvezető tiszt, a községi választmány valamennyi tagja, az adómentes földbirtokos(ok) képviselői és az erdészeti szakértő aláírta a telekkönyvet, majd értesítették a becslőbiztost, aki ellenőrizte azt, pl. összehasonlította a régebbi vagy az újabb műszaki felmérés adataival a területi adatok, a művelési ág és az osztályozás szempontjából.⁷

Egyéni birtokív

Az egyéni birtokívet (birtoklajstrom, birtokos íve / lajstroma, Besitzbogen für die eizelnen Grundbesitzer) tulajdonosonként állították össze a telekkönyv és a névjegyzék segítségével abból a célból, hogy az egyes tulajdonosok vagyonát kimutassák. Ehhez az I betűvel jelzett mintát használták, amelynek címe: *Kivonat az 1849-ik évi october 20-án kibocsátott legfelsőbb pátens 2-ik §-ánál fogva Magyarországra behozott földadó-provisorium számára szolgáló vallomány- vagy telekkönyvből, ... községben ... számú házban lakó N.N. birtokát illetően;*

■. Mintázat a 76. §-hoz. Formular N. 30 §. 76.

... adókerület ... számu becslo-jaris.
 ... jarasi biztosság ... számu adoközseg.
 Steuer-District Schöngungs-Bezirk Nr.
 Bezirks-Commissariat Steuergemeinde

K i v o n a t

az 1849-ik évi october 20-án kibocsátott legfelsőbb pátens 2-ik §-ánál fogva Magyarországra behozott földadó-provisorium számára szolgáló vallomány- vagy telekkönyvből, ... községben ... számu házban lakó N.N. birtokát illetően.

A u s z u g

aus dem Fissions- oder Lagerbuche für das mit allerhöchstem Patente vom 20. October 1849, §. 2, im Kronlande Ungarn eingeführte Grundsteuer-Provisorium, betreffend das Grundbesitzthum des ... wohnhaft in der Gemeinde Haus-Nr.

A helyben szokásos térmérték az általánosan használni rendelt katasztrális mértékre hozva. Gemeindeübliches Flächenmaß und dessen Zurückführung auf das allgemein angeordnete Katastral-Maß.		
Helyben szokásos nevezet Ortsübliche Benennung	Művelési ágak Culturgattung	Tartalom ☐ öles, mind 1600 ☐ ol képez egy katasztrális holdat. Enthält Quadratraster, wovon 1600 ein Katastral-Joch bilden.
	Szántóföld	
	Mérföld	
	Hétság	
	Birtás	
	Szőlők	
	Birtás	
	Legelő	
	Birtás	
	Erdőföld	
	Birtás	
	Nádás	
	Rehényfal	

■ A provizórium idején készített egyéni birtokív címe és fejléce az 1850. évi utasításból

Auszug aus dem Fissions- oder Lagerbuche für das mit allerhöchstem Patente vom 20. October 1849, § 2., im Kronlande Ungarn eingeführte Grundsteuer-Provisorium, betreffend das

6 Utasítás, 1850:69.

7 Utasítás, 1850:69., 71-72.

Grundbesitzthum des ... wohnhaft in der Gemeinde ... Haus-Nr. ... Tehát a címlapon fel kellett tüntetni a tulajdonos család- és keresztnévét, lakhelyét és házszámát, majd fel kellett sorolni az általa bírt telkeket és azok adatait. A táblázat főbb rovatai: *A birtokrészlet folyó helyrajzi száma / Fortlaufende topographische Parcellen Nro.*; *A birtokos család- és keresztnéve, lakása / Des Grundbesitzers Zu- und Vorname, Wohnort*; *A birtokrészlet miveltési ága / Des Grundstückes Culturattung*; *Az adóbiztos vizsgálata következtében tett változtatás az osztályban / Aenderung der Classe nach der vorgenommenen Prüfung durch den Steuer-Commissär*; *Tiszta haszon (jövedelem) pengő pénzben / Entfallender Reinertrag im Gelde in C. M.*; *Észrevételek / Anmerkung*.⁸

Egyéni birtokívek összesítése

A község számára valamennyi birtokívról összesítést (egyéni birtokívek betűsoros összesítései, birtokjövedelmi ívek betűrend szerinti sommázata, Summarium aller einzelnen Besitzbogen) kellett összeállítani, „*mellyben minden egyes birtoklajstrom összege bent foglaltassék*” mégpedig a tulajdonosok nevének betűrendjében.⁹

Állandó kataszter

Az állandó kataszter tulajdonos-nyilvántartásairól az 1856., az 1865., az 1869. és az 1904. évi felmérési utasítások rendelkeztek. Egy részük (házszámjegyzék, névjegyzék) a műszaki felmérés előtt keletkezett, másik részük a műszaki felmérés folyamán (felvételi előrajz, bir-

tokvázlat), illetve a felmérést követően, a téli munkaszakaszban (telekkönyv, névjegyzék, lakóházak jegyzéke, egyéni birtokív, birtokívek összesítése). Az utóbbi két esetben a műszaki személyzet vezette a nyilvántartásokat.¹⁰

Névjegyzék a felmérés előtt

A névjegyzéket (betűsorozatos névjegyzék, betűsoros jegyzék, betűsoros névjegyzék, a föld- és házbirtokosok betűrend szerinti lajstroma, betűsor szerinti lajstrom, alphabetisches Verzeichniß der Grundbesitzer, alfabetični imenik) a felmérés előtt egy évvel az adóhivatal állította össze községenként, azzal a céllal, hogy a mérnökök munkáját segítsék a „birtokosiktatás” („birtokigtatás”), vagyis a birtoklási adatoknak az egyes felmérési munkarészekbe (felvételi előrajz, birtokvázlat, telekkönyv) történő bejegyzése során.¹¹

A névjegyzéket az adóhivatal a provizórium idején készült birtokívek összesítéséből és egyéni birtokíveiből, telekkönyvekből állította össze. 1904-től azonban már a mérnök szerkesztette azt a házszámjegyzék alapján a birtokívek összesítésének segítségével, a községbe érkezését követően.¹²

A névjegyzéket 1855-től a *Formulare zu § 86. / Minta a 86-ik §-hoz jelzésű minta*, 1856-tól az *X' minta*, 1865-től az *LVII. minta*, 1869-től a *VII. minta* és 1904-től a *13. minta* szerint készítették, amelynek a címlapjain a következő címek szerepelnek: *Alphabetisches-Verzeichniß aller in der Gemeinde N. befindlichen Grund- und Hausbesitzer / Betürend szerinti lajstroma az N. községben lévő minden föld- és házbirtokosoknak (1855), Alphabetisches Verzeichniß*

8 *Utasítás*, 1850:62., 79–80.

9 *Utasítás*, 1850:80. *Utasítás*, 1869:70. *Oktatás a hatóságok és községek részére a földadói szervezési felmérésnél lévő kötelezettségek, valamint az ezzel kapcsolatban álló községi és tulajdonjogi határok igazítása és leírása iránt, a soproni cs. k. helytartósági osztály területében*. Sopron, 1855:105. (= *Oktatás*, 1855) Közölte TÖRÖK ENIKŐ: „Kupucok s más effélék”. A kataszteri községek terhei a felmérés idején. *Catastrum*, 4. (2017) 4:52. (= TÖRÖK, 2017).

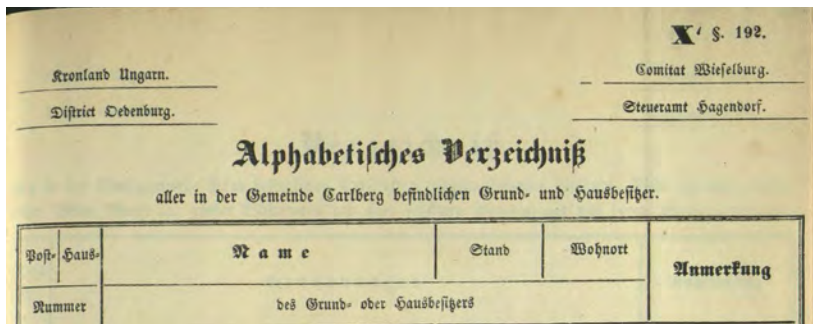
10 *Instruction*, 1856. *Instruction*, 1865. *Utasítás*, 1869. *Utasítás*, 1904. Az utasítások szövege, illetve a német nyelvű utasítások modern magyar fordítása – Tuza Csilla munkája – elérhető a *Catastrum* honlapján (www.catastrum.hu). Az 1904. évi utasítás horvátul is megjelent, az egyes irattípusok horvát nevét ez alapján adom meg. Egyes települések kataszteri munkarészeiről l. REISZ T. CSABA: Lajoskomárom kataszteri iratai (1857–1859). *Catastrum*, 1. (2014) 2:22–31., TÖRÖK ENIKŐ: Szentes részletes felmérése. *Catastrum*, 3. (2016) 4:38–46.

11 *Instruction*, 1856:192–193. *Instruction*, 1865:144., 156., 325. *Utasítás*, 1869:59., 115., 146., 230. *Utasítás*, 1904:63., 204., 243., 284., 289. és 13. minta. *Oktatás*, 1855:86–87. TÖRÖK, 2017. 50.

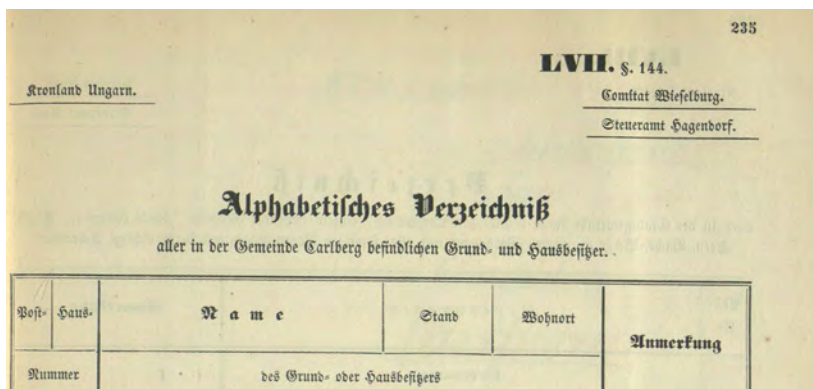
12 *Instruction*, 1856:192. *Utasítás*, 1869:70., *Utasítás*, 1904:63.

- A felmérés előtt készített névjegyzék címe és fejléce az 1855. évi „Oktatás”-ból

- A felmérés előtt készített névjegyzék címe és fejléce az 1856. évi utasításból

- A felmérés előtt készített névjegyzék címe és fejléce az 1865. évi utasításból

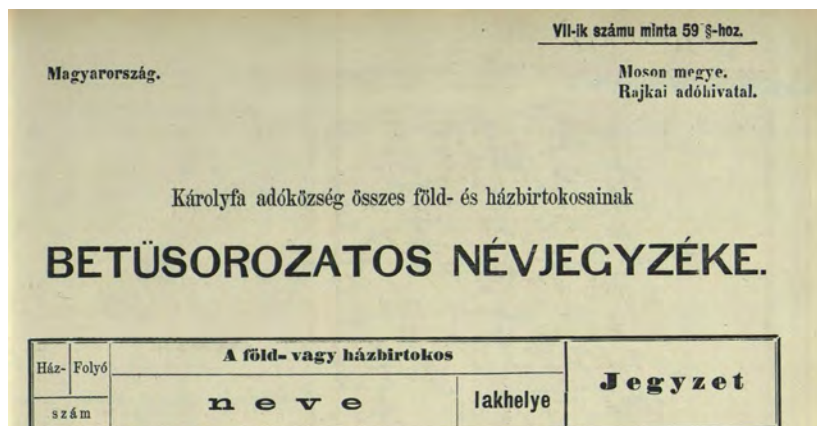
aller in der Gemeinde Carlberg befindlichen Grund- und Hausbesitzer (1856, 1865), Károlyfa adóközség összes föld- és házbirtokosainak betűsorozatos névjegyzéke (1869), Móriczvár I. és II. rész rend. tanácsu város betűsoros névjegyzéke (1904). A táblázatok rovatai: sorszám (Postnummer), házsám (Hausnummer), a

lett feltüntetni.¹³

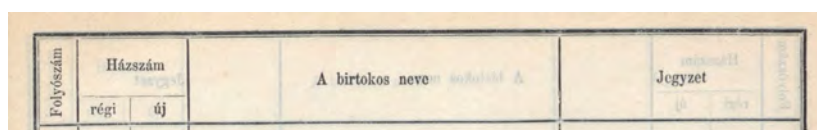
A lepecsételt jegyzéket az adóhivatal elküldte a vármegyének, a szolgabírói hivataloknak, a megye ellenőrzés után eljuttatta a pénzügyigazgatóságához, majd az aligazgatókon keresztül kapták meg a mérnökök. A mérnökök összevetették a jegyzéket a tényleges állapottal,

föld- vagy háztulajdonos neve, „polgári állapota” (pl. földműves, földesúr / Bauer, Gutsbesitzer) és lakhelye (Name, Stand, Wohnort des Grund- oder Hausbesitzers), jegyzet (Anmerkung). 1869-ben nincs külön rovat a „polgári állapot”, 1904-től a lakhely számára. A táblázatban a tulajdonos nevének betűrendjében – személyeknél ebben a sorrendben: családnev, ragadványnév zárójelben és keresztnév – adták meg az adatokat. A lakóházaknál és szilárd anyagból épült gazdasági épületeknél, ha azok tulajdonosa nem egyezett meg a telek tulajdonosával, a jegyzékben a telek tulajdonosát kellett megnevezni, az épület tulajdonosát pedig a jegyzet rovatban kel-

13 Oktatás, 1855:86. Török, 2017. 50. Instruction, 1856:192., 194–195. Instruction, 1865:144., 147–155. Utasítás, 1869:59., 61–70. Utasítás, 1904:63-66.

■ A felmérés előtt készített névjegyzék címe és fejléce az 1869. évi utasításból

■ A felmérés előtt készített névjegyzék fejléce az 1904. évi utasításból

és az esetleges változásokat piros tintával jelölték.¹⁴

A felmérés befejeztével a névjegyzéket összefűzték a házsám- és a dűlőnévjegyzékkel, az 1865. évi utasítás már úgy rendelkezett, hogy csak a házsámjegyzékkel kellett összefűzni, de 1904-től ismét visszatértek a korábbi gyakorlathoz. Ezt követően átadták a felügyelőnek, aki ellenőrzés után az aligazgatónak továbbította, ő a térképtárba adta, vagy ha még nem volt térképtár, akkor a pénzügyigazgatósághoz továbbította, 1865-től azonban visszajuttatta az adóhivatalnak. 1869-től a szervezeti változások miatt (az aligazgatói tisztség megszűnt) a felügyelő közvetlenül a térképtárba adta a jegyzéket, 1904-től pedig a kataszteri helyszínelési felügyelőséghez került.¹⁵

Házsámjegyzék

A községenkénti házsámjegyzéket (lakházak kivonata, lakházak kimutatása, községbeli házbirtokosok jegyzéke, házjegyzék,

Häuserverzeichnis, popis kuća) kezdetben szintén az adóhivatal készítette egy évvel a részletes felmérés megkezdése előtt a névjegyzék alapján. A részletes felmérés segédeszköze volt, a birtoklási adatoknak a felmérési munkarészekbe (felvételi előrajz, birtokvázlat, telekkönyv) való bevezetésében segítette a mérnököt. 1904-től a mérnök a felmérendő községbe érkezése után a házsámjegyzék szerkesztésével kezdte munkáját, a helyszínen a „község által kirendelt bizalmi férfiak és birtokbemondó köz-

reműködésével, valamint a községi (városi) földadónyilvántartó által vezetett házjegyzék segélyül vételével, az érdekelt tulajdonosok meghallgatása után” állította azt össze.¹⁶

A házsámjegyzék csak abban különbözik a névjegyzéktől, hogy itt nem betűrendben, hanem a házsámok sorrendjében adták meg a tulajdonosokat, ami egyúttal azt is jelenti, hogy nem az összes tulajdonos szerepel benne, hanem csak azok, akik az adott községben laktak. Az 1865. évi utasításban kiemelték, hogy ebben a nyilvántartásban a háztulajdonost kellett feltüntetni, a jegyzet rovatban a telektulajdonost, ha két különböző személyről volt szó.¹⁷

A betűsoros névjegyzék formanyomtatványát használták a házsámjegyzék készítéséhez, 1904-től pedig a 12. mintát (címe: „Móriczvár I. és II. rend. tanácsu város házjegyzéke”), amelynek fejléce teljesen megegyezett a névjegyzék fejlécével.¹⁸

A lepecsételt jegyzéket az adóhivatal el-

14 Oktatás, 1855:106–107. Török, 2017. 52. Instruction, 1856:197., 260., 377. Instruction, 1865:158–159. Utasítás, 1869:63., 71–72. Utasítás, 1904:63.

15 Instruction, 1856:387–388., 390. Instruction, 1865:208., 334., 373–375. Utasítás, 1869:278–280. Utasítás, 1904:329., 332., 334.

16 Instruction, 1856:192–193., 377–378., 388. Instruction, 1865:145–146., 208., 325. Utasítás, 1869:59., 62., 68. Utasítás, 1904:62., 139., 204., 243., 283., 332. és 12. minta

17 Instruction, 1856:193. Instruction, 1865:145., 154. Utasítás, 1869:60.

18 Utasítás, 1904:62.

Folyó- szám	Hátszám		A háztulajdonos neve	Birtokarány	Jegyzet
	régí	új			

■ A felmérés előtt készített hátszámjegyzék fejléce az 1904. évi utasításból

küldte a vármegyének, a szolgabírói hivataloknak, a megye ellenőrzés után eljuttatta a pénzügyigazgatóságához, majd az aligazgatókon keresztül kapták meg a mérnökök. A mérnökök összevetették a jegyzéket a tényleges állapottal, és az esetleges változásokat piros tintával jelölték. 1904-től a kész hátszámjegyzéket a mérnök és a község elöljárói aláírták és lepecsételték, a felügyelő láttamozta.¹⁹

A felmérés befejeztével a hátszámjegyzéket összefűzték a névjegyzékkel és a dűlőnévjegyzékkel, az 1865. évi utasítás már úgy rendelkezett, hogy csak a tulajdonosok névjegyzékével kellett összefűzni, de 1904-től ismét visszatértek a korábbi gyakorlathoz. Ezt követően átadták a felügyelőnek, aki ellenőrzés után az aligazgatónak továbbította, aki a térképtárba adta, vagy ha még nem volt térképtár, akkor a pénzügyigazgatóságához továbbította, 1865-től azonban visszajuttatta az adóhivatalnak. 1869-től – a már említett – szervezeti változások miatt a felügyelő közvetlenül a térképtárba adta a jegyzéket, 1904-től pedig a kataszteri helyszínelési felügyelőséghez került.²⁰

Telekkönyv

A telekkönyv (birtokrészleti jegyzőkönyv, Parcellen-Protokoll, régi kataszteri telekkönyv) az ingatlanok (pl. helyrajzi szám, művelési ág, terület) és a tulajdonosok (pl. név, lakhely, hátszám) adatait tartalmazza. Az 1904. évi utasítás megkülönbözteti az egyoldalas táblázat formájában készített „birtokrészleti jegyzőkönyv”-et (zapisnik čestica) és a „kataszteri telekkönyv”-et (katastralni

zemljištnik), az utóbbi tulajdonképpen a régi, kétoldalas táblázat formájában készült „birtokrészleti jegyzőkönyvnek” felel meg. Tartalmilag csak abban különbözött a

kettő, hogy az utóbbiban „a földadó alá nem eső területek minősége is a megfelelő rovatban jelzendő”.²¹

A telekkönyvet (1904-től a „birtokrészleti jegyzőkönyv”-nek nevezett telekkönyvet) a mérnöksegéd állította össze a téli munkaszakaszban, a központosított állomáson, ahova a terepről berendelték a műszaki személyzetet. A szerkesztéshez a birtokvázlatokat, a hátszámjegyzéket, a névjegyzéket, valamint az összeadási jegyzőkönyvet használták, az utóbbiból a telek területének nagyságát állapították meg. 1904-től a „birtokrészleti jegyzőkönyv” alapján készített „kataszteri telekkönyv” „rendszerint a felügyelők által megbízott felmérési közegek mint alkumunkások által hivatalos időn kívül, ívenkénti külön díjazás mellett szerkesztetik akképp, hogy az a kellő időben, mindenesetre pedig a felmérési munkálatoknak végösszehasonlítására teljesen lezárva rendelkezésre álljon”.²²

A munkához az utasítások mintát is közöltek, 1856-tól a C” minta, a 1865-től a LXXIII. minta és 1869-től a XXI. minta, valamint 1904-től az 51. minta („birtokrészleti jegyzőkönyv”) és az 56. minta („kataszteri telekkönyv”) szerint kellett dolgozni. A mintákon a következő címek szerepelnek: *Original-Parcellen-Protokoll der Gemeinde Zurndorf sammt Colonne Pilinger* (1856); *Original-Parzellen-Prokoll der Gemeinde Zurndorf sammt Colonne Pilinger* (1865); ... *adóközség birtokrészleti jegyzőkönyve* (1869), *Móriczvár I. és II. rész rendezett tanácsú város birtokrészleti jegyzőkönyve az 1903. évi részletes felmérés*

19 *Instruction*, 1856:197., 260., 377. *Instruction*, 1865:158–159. *Utasítás*, 1869:71–72. *Utasítás*, 1904:65.

20 *Instruction*, 1856:387–388. *Instruction*, 1865:208., 373–375. *Utasítás*, 1869:278–280. *Utasítás*, 1904:329., 332., 334.

21 *Utasítás*, 1904: 299–300., 333.

22 *Instruction*, 1856:295., 337., 340., 344. *Instruction*, 1865:262., 323. *Utasítás*, 1869: 168., 228. *Utasítás*, 1904: 200., 281., 284., 289., 299. Az összeadási jegyzőkönyvről l. Török, 2013. 224.

alapján; Móriczvár I. és II. rész rendezett tanácsú város kataszteri telekkönyve az 1903. évi részletes felmérés alapján (1904).²³

A telekkönyvben a helyrajzi számok sorrendjében felvett adatok a következők: szelvényszám (Nummer des Aufnahmeblattes), dűlőnév (Benennung des Riedes), helyrajzi szám (Birtokrészlet száma, Nummer der Parcellle), a tulajdonos házszáma (Hausnummer), neve (Vor- und Zuname) és lakása (Wohnort des Grundeigentümmers), a telek művelési ága (Cultur-Gattung) és területe (térfogata, Flächeninhalt), jegyzet (Anmerkung). 1869-ig megadták a telek jogi állását (gesetzliche Eigenschaft des Grundes: gutherrliche Gründe = uradalmi telkek, Sessional-Gründen = szesszionális telkek, freiveräußerliche Gründe = szabad birtoklású telkek), a tulajdonos polgári állását (Stand des Eigenthümers / Besitzers),

épületeknél (Gebäuden) pedig, hogy tartozik-e hozzá udvar (Hofraum) vagy kert (Garten). Ha az egymást követő parcellák ugyanahhoz a tulajdonoshoz tartoztak, „detto” jelölést alkalmaztak az első parcellát követően. 1865-től a közös tulajdonosoknál külön rovatban tüntették fel a birtokarányt (Antheile). Az 1904. évi utasítás kitért arra is, hogy mi kerül a jegyzet (Anmerkung) rovatba: perességre vonatkozó információ, idegen telken lévő építmény, folyószabályozási műtárgyak tulajdonosának neve és házszáma, szolgalmi jog, véderdők stb. A 19. századi telekkönyvek első rovatát a (Birtokállományi főkönyv lapjának oldala, Blattseite des Besitzstand-Hauptbuches) a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában (MNL OL) őrzött példányokban általában nem töltötték ki, az utolsót (Utalás a bekövetkezett későbbi változásokra, Hinweisung auf nachträglich

Blattseite des Hauptbuches-Nummer des Blattes	Benennung des Riedes	Nummer des Riedes	Besitzliche Eigenschaft	Des Grundeigentümers			Des Grundstückes				Anmerkung	Hinweisung auf nachträgliche eingetretene Veränderungen			
				Vor- und Zuname	Stand	Wohnort	Cultur-Gattung	Flächen-Inhalt	Classe	Jahreslicher Reinertrag					
							bei der Vermessung	bei der Classification	n. ö. □	□	□	fl.	fr.	in	im Folge Jahre

■ A telekkönyv fejléce az 1856. évi utasításból

Blattseite des Hauptbuches-Nummer des Blattes	Benennung des Riedes	Nummer des Riedes	Besitzliche Eigenschaft	Des Grundbesizers			Des Grundstückes				Anmerkung	Hinweisung auf nachträglich eingetretene Veränderungen		
				Vor- und Zuname	Stand	Wohnort	Cultur-Gattung	Flächen-Inhalt	Classe	Jahreslicher Reinertrag				
							bei der Vermessung	bei der Classification	n. ö. □	□	□	fl.	fr.	im Jahre

■ A telekkönyv fejléce az 1865. évi utasításból

Birtokállományi főkönyv lapjának oldala	Szelvény	Dűlő megnevezése	Birtokrészlet száma	Házszáma	A földbirtokos		A részlet				Jegyzet	Utalás a bekövetkezett későbbi változásokra		
					vezeték- és keresztnéve	lakhelye	Birtokarány	Művelési ága	térfogata	évi tisztasági jövedelem				
							a felmérésnél	az osztályba való sorolásánál	hold	öl	osztály	frt.	kr.	éven

■ A telekkönyv fejléce az 1869. évi utasításból

Szelvény	Dűlő megnevezése	Birtokrészlet helyrajzi száma	házszáma	A földbirtokos		Birtokarány	A részlet		Jegyzet	Utalás a későbbi változásokra
				családi és utóneve	lakhelye		művelési ága	területe		
							hold □-öl			

■ A telekkönyv („birtokrészleti jegyzőkönyv”) fejléce az 1904. évi utasításból

23 Instruction, 1856:340., 343. Instruction, 1865:323. Utasítás, 1869:228. Utasítás, 1904:281., 299.

A birtokos		A birtokrészlet				mívelési ága				Megjegyzések		Árter	
neve	lakása	ház-szám	osztály	szántóföld	kert	rét	szőlő	terület összesen	alosztályok	oszt. hold	Öst.	terület	árter
				hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold	hold

■ A telekkönyv („kataszteri telekkönyv”) fejléce az 1904. évi utasításból

eingetretene Veränderungen) olykor igen, pl. itt utaltak a későbbi függelékekre, amelyekbe a változásokat bejegyezték. A telkek területét minden oldalon összeadták, és a telekkönyv végén ezeket összesítették.²⁴

A telekkönyveket fekete tintával vezették, a későbbi változásokat pirossal, a még későbbieket kézzel írták. Végül a lapokat összefűzték.²⁵

Ellenőrzéskor a mérnök és a segéd összevetette a telekkönyvet a birtokvázlattal, a névjegyzékkel és a házsámjegyzékkel, végösszehasonlításkor pedig minden munkarésszel össze kellett vetni.²⁶

Ezt követően átadták a telekkönyvet a felügyelőnek, aki átvizsgálta és továbbította az aligazgatónak, aki ellenőrzés után a térképtárba adta, ha nem volt térképtár, akkor elküldte a pénzügyigazgatóságnak. 1869-től a felügyelő a térképtárba helyezte el, 1904-től a „birtokrészleti jegyzőkönyv” a térképtárba, a „kataszteri telekkönyv” a kataszteri helyszínelési felügyelőséghez került.²⁷

Lakóházak jegyzéke

A lakóházak jegyzékét (lakházak kivonata a birtokrészleti jegyzőkönyvből, Auszug der Wohnhäuser aus dem Parzellen-Protokolle) a telekkönyvből állították elő a „házosztály- és házbér-adó kivetésének ellenőrzése végett”. Lakóháznak tekintették mindazokat az épületeket, amelyek „lakrészekkel bírnak, habár rendeltetésük szerint még másra is használatnak, például a borpincék s.a.t.”, de a jegyzékbe a házhelyeket is felvették.²⁸

A jegyzéket 1856-tól a D”, 1865-től a LXXIV. és 1869-től a XXII. mintának megfelelően készítették, a minták címei: *Auszug der Wohnhäuser aus dem Parzellen-Protokolle Zurndorf sammt Colonie Pilinger* (1856, 1865); *Lakházak kivonata ... adóközség birtokrészleti jegyzőkönyvéből* (1869).

A kétoldalas táblázatban a helyrajzi számok sorrendjében megadták a helység nevét (Name der Ortschaft), a szelvényszámot (Nummer des Blattes), a helyrajzi számot (Birtokrészlet száma, Nummer der Parzelle), a háztulajdonos házsámját (Des Hausbesitzers Haus-Nummer), valamint vezeték- és keresztnévét (Des Hausbesitzers Vor- und Zuname), továbbá a lakóház minőségét (Az épület neme, Gattung des Gebäudes). Mint a többi irattípusnál, a minta itt is több rovatot tartalmaz, mint amennyit az utasítások szövege bevezető adatként felsorol. Ilyen például: *A ház emeleteinek száma / Stockwerke, Birtok-arány / Antheile, Lakalkatrészek mennyisége / Anzahl der Wohnbestandtheile*. A telkek számát minden oldal végén összeadták, majd a jegyzék végén összesítették.²⁹

A mérnök a jegyzéket a telekkönyvvel és a házsámjegyzékkel összevetette, majd összefűzve átadta a felügyelőnek, aki ellenőrzés után továbbította az aligazgatónak, aki átnézte, majd a térképtárba adta, térképtár hiányában elküldte a pénzügyigazgatóságnak. 1869-től a felügyelő közvetlenül a pénzügyigazgatósághoz juttatta.³⁰

1889-ben megszüntették a jegyzék készí-

24 *Instruction*, 1856:340–343. *Utasítás*, 1869:228–229., 324. *Utasítás*, 1904:281., 288., 299–300.

25 *Instruction*, 1856:387. *Instruction*, 1865:373. *Utasítás*, 1904:287.

26 *Instruction*, 1856:377., 383. *Instruction*, 1865:325., 367., 369. *Utasítás*, 1869:230., 271., 274. *Utasítás*, 1904:289., 323–324., 326.

27 *Instruction*, 1856:388–390., 421. *Instruction*, 1865:374–375. *Utasítás*, 1869:279., 280. *Utasítás*, 1904:331–332.

28 *Instruction*, 1856:345. *Instruction*, 1865:181., 326. *Utasítás*, 1869:94., 231.

29 *Instruction*, 1856:345–346. *Instruction*, 1865:326–327. *Utasítás*, 1869:231–232.

30 *Instruction*, 1856:378., 387–390. *Instruction*, 1865:327., 373–375. *Utasítás*, 1869:232., 278–280.

Name der Ortschaft	Nummer		Des Hauseigentümers		Gattung des Gebäudes	Anzahl der Wohn-Bestandtheile	Classe des Hauses	Betrag der Hausclassen- Steuer		Anmerkung	Hinweifung auf nachträgliche ein- getretene Verän- derungen in Folge im Jahre
	des Blattes	der Parzelle	Haus- Nummer	Nor- und Zuname				fl.	kr.		

■ A lakóházak jegyzékének fejléce az 1856. évi utasításból

Name der Ortschaft	Nummer		Des Hausbesizers		Gattung des Gebäudes	Anzahl der Wohn-Bestand- theile	Classe des Hauses	Betrag der Hausclassen- Steuer		Anmerkung	Hinweifung auf nachträgliche ein- getretene Verän- derungen in Folge im Jahre
	des Blattes	der Parzelle	Haus- Nummer	Nor- und Zuname				fl.	kr.		

■ A lakóházak jegyzékének fejléce az 1865. évi utasításból

Folyó szám	Helység neve	Szelvény- száma	Birtokrészlet száma	A lakház		Az épület neve	Birtok-arány	Lakalkatrészek meny- nyisége	Jegyzet
				tulajdonosának kereszt- vezeték-neve	A ház emeleteinek száma				

■ A lakóházak jegyzékének fejléce az 1869. évi utasításból

tését, mivel a lakóházak a telekkönyvekben, a névjegyzékben, az egyéni birtokívekben és azok összesítésében is előfordulnak.³¹

Névjegyzék a felmérés után

A névjegyzék (alphabetisches Verzeichniß der Grundbesitzer, földbirtokosok betűsorozatos névjegyzéke, betűsoros kivonat) a tulajdonosok betűrend szerinti nyilvántartását szolgálta. A segéd szerkesztette a felmérés előtti névjegyzék, a telekkönyv – 1904-től a „birtokrészletli jegyzőkönyv”-nek nevezett telekkönyv – felhasználásával.³²

Szerkesztése 1856-tól az F”, 1865-től a LXXVIII., 1869-től a XXVI. és 1904-től az 52. minta szerint történt, amelyek címe: *Alphabetisches Verzeichniß der Gemende Zurnadorf sammt Colonie Pilinger* (1856, 1865), ... *adóközség föld- és házbirtokosainak betűsorozatos névjegyzéke* (1869), *Móriczvár I. és II. rész rend. tanácsu város ház- és földbirtokosai neveinek betűsoros kivonata* (1904).³³

1904-ig a táblázat a következő adatokat tartalmazta a tulajdonosok nevének betűrendjében: sorszám (Fortlaufende Nummer), szelvénytípus (Benennung der Section), a tulajdonos házszáma (Des Eigenthümers Haus-Nr.), neve (Name), „polgári állása” (Stand) és lakóhelye (Wohnort), valamint jegyzet (Anmerkung). Nem volt külön rovat a helyrajzi számoknak, de az utasításokban azok felvételét is előírták, ezek a jegyzet rovatba kerülhettek. 1904-től minden tulajdonos külön oldalra került, a sorszám, a tulajdonos neve és házszáma (más községbeli tulajdonosnál lakhely is), valamint a helyrajzi szám(ok) megadása volt kötelező. A közös tulajdonosokat a jegyzék végére kellett bevezetni.³⁴

A füzetformátumú jegyzéket a mérnök ellenőrizte és összevetette a telekkönyvvel, majd átadta a felügyelőnek, aki ellenőrzés után továbbította az aligazgatónak, aki átnézte, majd a térképtárba adta, térképtár hiányában elküldte a pénzügyigazgatóságnak. 1869 után a felügyelő közvetlenül a pénzügyigazgatósághoz juttatta, 1904 után pedig a kataszteri helyszínelési felügyelőséghez.³⁵

31 31849/1889. PM rendelet a birtokigatás, vizsgálati vonalak bejegyzése, szabályrendeletek gyűjteményének vezetése, törzskönyvi lapok kiigazítása, lakház kivonat szerkesztésének és határleírás munkálatok összehasonlításáról. Az „Országos Kataszteri Felmérés” ügykörére vonatkozó rendeletek gyűjteménye 1870. évtől 1897. év végeig. Összegejt.: GÁNÓCZY SÁNDOR – TÖRÖK FERENC. Bp., 1898. 181.

32 *Instruction*, 1856:351–352., 377. *Instruction*, 1865:332. *Utasítás*, 1869:237. *Utasítás*, 1904:290.

33 *Instruction*, 1856:356. *Instruction*, 1865:332. *Utasítás*, 1869:237.

34 *Instruction*, 1856:351–355. *Instruction*, 1865:332–333. *Utasítás*, 1869:237–238. *Utasítás*, 1904:290–293.

35 *Instruction*, 1856:379., 387–390. *Instruction*, 1865:334., 373–375. *Utasítás*, 1869:239., 278–280. *Utasítás*, 1904:294., 329. 332.

Portaufende Nummer	Benennung der Section	Des Eigenthümers		Anmerkung
		Haus-Nr.	Name, Stand und Wohnort	

- A felmérés után készített névjegyzék fejléce az 1856. évi utasításból

Portaufende Nummer	Benennung der Section	Des Besitzers		Anmerkung
		Haus-Nr.	Name, Stand und Wohnort	

- A felmérés után készített névjegyzék fejléce az 1865. évi utasításból

Folyó szám	Szelvény	A birtokosnak		Jegyzet
		Ház-száma	neve és lakhelye	

- A felmérés után készített névjegyzék fejléce az 1869. évi utasításból

1 39	Antal Gábor	6. sz.
1421.		
*) Birtokoskint külön lapon szerkesztendő.		
n. k. s. t. Felső-Tiszavölgyi ármentesítő társulat		
38. sz.		
1005, 1006, 1006, 1021, 1022, 1023, 1024, 1215.		

- A felmérés után készített névjegyzék mintalapja az 1904. évi utasításból

Egyéni birtokív

Az egyéni birtokíveket (individuelle Besitzbögen, Auszug aus dem Vermessungs-Anschläge für das allgemeine Kataster, katastralni posjedovni list) az egyéni birtok nagyságának megállapítása és az esetleges felszólalások megkönnyítése céljából készítették a telekkönyvek összeállítását, valamint a telekkönyvek (1904-ben a „birtokrészleti jegyzőkönyv”) és a felvételi előrajzok összevetését követően. A segéd szerkesztette a mérnök felügyeletével, de ha ő nem boldogult vele, akkor

a mérnök maga készítette el 1856-tól a „G” minta, 1865-től a „Formular LXXIX.”, 1869-től a XXVI. minta 241. §-hoz és 1904-től az 54a-e minták szerint, a névjegyzék és a telekkönyv alapján.

A címlapon feltüntették az ország (Kronland; 1904-től ez elmaradt), az adókerület (Steuerbezirk, 1865-től elmaradt), az adóhivatal (Steueramt, 1869-től elmaradt), a vármegye (Komitat) és a község (Steuergemeinde) megnevezését, a tulajdonosnak a névjegyzékben megadott sorszámát (Nr.), a tulajdonos nevét és házszámát, más községbeli lakosoknál a lakhelyet és az ottani házszámot. Az egyes utasításokban közölt minták a következő címekeket tartalmazzák: *Auszug aus dem Vermessungs- und Schätzungs-Anschläge für das allgemeine Kataster, betreffend das Grundeigenthum des Adler (vulgo Guber) Carl, wohnhaft in der Gemeinde Zurndorf Haus Nr. 8, und Miteigenthümer Brunner Georg Nr. 12 und Mayer Johann von Erben Nr. 15. (1856); Auszug aus dem Vermessungs- und Schätzungs-Anschläge für das allgemeine Kataster, betreffend den Grundbesitz des Deifert Johann und Maria, geb. Mayer, seiner Ehegattin, wohnhaft in der*

Máramaros vármegye
beszéljárás.
osztályozási vidék. házasán.

54. é. számú minta a 294. §-hoz.
Móriczvár I. és II. rész katasztr.

523. szám.

Nagyháti erdő

birtokosai

kataszteri birtokive.

Folyószám	A földbirtokos				Tiszta jövedelem		Nyilvántartási jegyzetek
	neve	lakhelye	házszáma	birtokaránya	frt	kr	
1	Abodi Károly	Hemerőfalva	72	15/240.			
2	Dombosi István	Várad	20	20/240.			
3	Kerösi Sándor	Jászai	9/141	10/240.			
4	Pintér József	Móriczvár	I. 34	45/240.			
			ab.				
10	Sárosi Gyula	Móriczvár	3	II. 7.	22/240.		

16. rakl. sz. Kataster. (Csm.) 1. oldal 42*

Máramaros vármegye
beszéljárás.
osztályozási vidék. házasán.

54. é. számú minta a 294. §-hoz.
Móriczvár I. és II. rész katasztr.

453. szám.

Fehér András mint kezelő

és birtoktársai

kataszteri birtokive.

Folyószám	A földbirtokos				Tiszta jövedelem		Nyilvántartási jegyzetek
	neve	lakhelye	házszáma	birtokaránya	frt	kr	
1	Fehér András	Gáncsér	6	13/40			
2	Bévez Péter	Óvár	művel (27)	20/40			
3	Domszky József	Móriczvár	II. 36	3/40			
4	Órosz György	Balna	művel (55)	4/40			
		összesen		40/40			

16. rakl. sz. Kataster. (Csm.) 1. oldal 42*

■ Közös tulajdonú ingatlanok birtokíveinek címlapja az 1904. évi utasításból

Gemeinde Zurndorf Haus Nr. 9 in der Colonie Pílinger und der folgenden Mitbesitzer (1865); Egyéni birtok-ív tartalmazván a kataster felmérési és becslési munkálataiban felvett, ... községben ... házszám alatt lakó ... saját, és esetleg birtoktársainak birtokát (1869); 345. szám. Szentpéry Lajos kataszteri birtokíve (1904); 452. Fehér András (Kanyó) és birtoktársai kataszteri birtokíve (1904). Az 1904. évi utasítás arról is rendelkezett, hogy hogyan kell eljárni közöstudajdonú ingatlan esetén. Ilyenkor vagy a közös birtok kezelőjének neve, vagy ennek hiányában a legnagyobb résszel bíró tulajdonos neve, vagy egyforma részarány esetében a betűrendben első helyen álló tulajdonos nevét tüntették fel, vagy pedig a közös ingatlan közismert külön elnevezését. Pl. 453. szám *Fehér András mint kezelő és birtoktársai kataszteri birtokíve*; 523. szám *Nagyháti erdő birtokosainak kataszteri birtokíve*. Emellett a címlapon fel kellett sorolni az egyes tulajdonosok adata-

it: nevét, lakhelyét, házszámát, birtokarányát és a tiszta jövedelmet.

A birtokív táblázatos részében a helyrajzi számok (Nr. der Parcellen in der Mappedes Katasters) sorrendjében adták meg a telkek adatait: a dűlőnevet (Benennung des Riedes), az egyes telkek területét (Flächenmaß) és művelési ágát (Cultur-Gattung), valamint az „összeg” (Zusammen) rovatban az összeadási jegyzőkönyvből vett területi adatokat. A birtokív végén összesítették az adott tulajdonos birtokainak területét. Az egyéni birtokívek számának meg kellett egyeznie a névjegyzék tételszámával. Az 1904. évi utasításban arra is kitértek, hogy mi került a „Nyilvántartási és egyéb jegyzetek” (korábban: Észrevétel / Anmerkung) rovatba, pl. peresség ténye, folyókban létesített szabályozási műtárgyak tulajdonosának neve és házszáma, szolgalmi jog stb.

A mérnök a birtokíveket a telekkönyvvel összevetette, majd a segéd és a mérnök alá-

■ Az egyéni birtokív fejléce az 1856. évi utasításból

■ Az egyéni birtokív fejléce az 1865. évi utasításból

■ Az egyéni birtokív fejléce az 1869. évi utasításból

■ Az egyéni birtokív fejléce az 1904. évi utasításból

írta, végül a felügyelő ellenőrizte. Minden egyes birtokívet külön cérnával összefűztek, majd sorszám szerint (vagyis betűrendben) rendezték őket, és az összesítéssel együtt zsinnyel összekötötték. Így adták át azt a felügyelőnek, 1904-től a kataszteri helyszínelési felügyelőségnek. A felügyelő továbbította a birtokíveket az aligazgatónak, aki elhelyezte a térképtárba. 1865-től közvetlenül a felügyelő adta azokat a térképtárba, ha nem volt még térképtár, akkor a pénzügyigazgatóságnak, 1904-től a kataszteri helyszínelési felügyelőségénél maradtak.³⁶

Egyéni birtokívek összesítése

Az egyéni birtokívek összesítésében (summarische Wiederholung der individuellen Besitzbögen, svotnik katastralnih posjedovnih lisova) a birtokívek területi adatait összesítették tulajdonosok és művelési ágak szerint.

Az összesítést a segéd vagy a mérnök végezte 1856-tól a H” minta, 1865-től a „Formular LXXX.”, 1869-től a XXVIII. minta 242. §-hoz és 1904-től az 55. minta szerint. Az egyes utasításokban a minták a következő címekkel szerepelnek: *Summarische Wiederholung der individuellen Auszüge aus dem Vermessungs- und Schätzungs-Anschläge für das allgemeine Kataster* (1856); *Summarische Wiederholung der individuellen Auszüge aus dem Vermessungs- und Schätzungs-Anschlage für das allgemeine Kataster* (1865); *Összvesítése az egyéni birtok-íveknek* (1869); *Móriczvár I. és II. rész rend. tanácsu város kataszteri birtokíveinek összesítése az 1903. évi részletes felmérés alapján* (1904). A táblázatban a birtokívek sorszáma (Nr. des individuellen Besitzbogens), vagyis a tulajdonosok nevének betűrendjében található az adott tulajdonos ingatlanaira vonatkozó összesített adatok: a

36 *Instruction*, 1856:357–359., 361., 377., 381., 387–390. *Instruction*, 1865:335–336., 373–375. *Utasítás*, 1869:240–241., 278–280. *Utasítás*, 1904:196., 297., 329., 329., 332., 334., *Második függelék az 1904. évi december hó 17-én 1.583. szám alatt kelt pénzügyministeri rendelettel kiadott „Felmérési utasítás”-hoz.*

This table, titled 'Culturgattung' and 'Gattung', records land ownership as of 1856. It includes columns for the owner's name ('Name des Grundbesizers'), address ('Wohnort'), and various types of land use such as gardens, meadows, and forests. It also features a section for 'Flächenmaß' (area) and 'Zehntlicher Reinertrag' (annual yield).

■ Az egyéni birtokívek összesítésének fejléce az 1856. évi utasításból

This table, titled 'Culturgattungen nach der Vermessung', records land ownership as of 1865. It provides a more detailed breakdown of land types and includes a section for 'Flächenmaß' (area) and 'Zehntlicher Reinertrag' (annual yield).

■ Az egyéni birtokívek összesítésének fejléce az 1865. évi utasításból

This table, titled 'Művelési ága a felmérésnél felvett földbirtokoknak', records land ownership as of 1869. It details the cultivation types of the land, such as gardens, vineyards, and orchards, and includes a section for 'Térmérték 1600' (yield) and 'Észrevétel' (remarks).

■ Az egyéni birtokívek összesítésének fejléce az 1869. évi utasításból

This table, titled 'A földbirtokos' and 'Művelési ága', records land ownership as of 1904. It provides information on the owner's name, address, and the specific cultivation types of the land, along with a section for 'Jegyzetek' (notes).

■ Az egyéni birtokívek összesítésének fejléce az 1904. évi utasításból

birtokok nagysága (térmérték, Flächenmaß) és művelési ága (Culturs-Gattung).

Miután az összesítést összevették az egyéni birtokívekkel és a talajhasználati kimutatással, a szerző és az egybehasonlító aláírta. Ezt követően a területi adatokat a telekkönyvvel és a területszámítási jegyzőkönyvvel is összehasonlították. Cérnával összefűzték, a birtokívekkel együtt spárgával átkötötték és átadták a felügyelőnek, aki ellenőrzés után igazolta helyességét. A felügyelő az aligazgatóhoz továbbította azt, aki a térképtárba helyezte el. 1865-től a felügyelő közvetlenül a térképtárba adta az összesítéseket, ha nem volt még térképtár, akkor a pénzügyigazgatóságnak, 1904-től

a kataszteri helyszínelési felügyelőségnek maradtak.³⁷

A kataszteri munkálatok során, 1850 és 1918 között számos olyan nyilvántartás készült, amely az ingatlantulajdonosok adatait tartalmazza, de ezekhez csak az állandó kataszter keretében rajzoltak nagy méretarányú térképeket (felvételi előrajz, birtokvázlat, kataszteri térkép). A családtörténeti kutatásokhoz jól használható iratok nagy része a levéltárakban kutatható, az MNL OL és a megyei levéltárak gyűjteményében. Az utóbbi években megkezdődött digitalizálásuk és online publikálásuk a Hungaricana közgyűjteményi portál Térképek és építészeti tervek című gyűjteményében.

37 *Instruction*, 1856:381., 387–388. *Instrucion*, 1865:337., 373–375. *Utasítás*, 1869:242., 274., 278–280. *Utasítás*, 1904:298., 324., 332., 334. A területszámítási jegyzőkönyvről I. Török, 2013. 224–225.